

שיעור יב: בין שילה לירושלים: בענין איסור במות (ב)

שיעור סיום על מסכת זבחים

Session #12: From Shilo to Jerusalem: The Bamot Problem (part 2)

Siyyum on Masekhet Zevahim

(1) משנה כתב יד קאופמן זבחים פרק י"ד

- ז. עד שלא הוקם המשכן, היו הבמות מתרות, ועבודה בבכורות. משהוקם המשכן, נאסרו הבמות, ועבודה בכהנים. קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים, קדשים קלים בכל מחנה ישראל.
- ח. **באו לגלגל, והתירו הבמות**; קדשי קדשים נאכלין לפני מן הקלעים, קדשים קלים בכל מקום.
- ט. באו שילה, ונאסרו הבמות. לא היה שם תקרה, אלא בית שלאבנים מלמטה, ויריעות מלמעלה. היא היתה מנוחה. קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים, קדשים קלים ומעשר שני בכל הרוואה.
- י. באו לנוב ולגבעון, והתירו הבמות. קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים, קדשים קלים בכל ערי ישראל.
- יא. באו לירושלים ונאסרו הבמות, ולא היה להם עוד התר. היא היתה נחלה. קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים, קדשים קלים ומעשר שני לפני מן החומה.
- יב. כל קדשים שהקדישן בשעת אסור במות, הקריבן בשעת אסור במות בחוץ, הרי אלו בעשה ובלא תעשה, וחיבין עליהן כרת. הקדישן בשעת התר במות, והקריבן בשעת אסור במות, הרי אלו בעשה ובלא תעשה, ואין חיבין עליהן כרת.
- יג. הקדישן בשעת אסור במות, והקריבן בשעת התר במות, הרי אלו בעשה, ואין בהן בלא תעשה. אלו קדשים קרבין במשכן: קדשים שהקדשו למשכן, קרבנות הצבור קרבים במשכן, וקרבנות היחיד בבמה. קרבנות היחיד שהקדשו למשכן, יקרבו במשכן; ואם הקריבן בבמה, פטור. מה בין במת היחיד לבמת צבור? סמיכה, ושחיטת צפון, ומתן סביב, ותנופה, והגשה. רבי יהודה אומר: אין מנחה בבמה, וכהן, ובגדי שרת, וכלי שרת, וריח ניחוח, ומחצה בדמים, ורחוץ ידים ורגלים. אבל הזמן, הנותר, והטמא שוים בזה ובזה.

(2) רמב"ם בית הבחירה פ"א

א. מצות עשה לעשות בית ל"י מוכן להיות מקריבים עליו הקרבנות וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר ועשו לי מקדש. וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו, והיה לפי שעה, שנאמר כי לא באתם עד עתה וכו':

ב. **כיון שנכנסו ישראל לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחילקו**, ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו, ולא היתה שם תקרה, ושלש מאות ותשע ושישים שנה עמד מקדש שילו, וכשמת עלי חרב, ובאו לנוב ובנו שם מקדש, וכשמת שמואל חרב, ובאו לגבעון ובנו שם מקדש, ומגבעון באו לבית העולמים. וימי נוב וגבעון שבע וחמישים שנה:

ג. כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית ל"י ולהקריב בהן קרבן, ואין שם בית לדור הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה, שנאמר ויאמר דוד זה הוא בית י"י [ה]אלהים, ואומר זאת מנוחתי עדי עד:

(3) משנה כתב יד קאופמן זבחים י"ד:ה'

באו לגלגל, הותרו הבמות; קדשי קדשים נאכלין לפני מן הקלעים, קדשים קלים בכל מקום.

(4) תוספתא זבחים י"ג:ד-ה

ד) **באו לגלגל** – הותרו הבמות: קדשי קדשים – נאכלין לפני מן הקלעים, קדשים קלים – בכל מקום. רבי יהודה ורבי שמעון אומרים: בכל הרוואה. אי זהו הרוואה? הרוואה ואינו מפסיק. באו לשילה – נאסרו הבמות: קדשי קדשים – נאכלין לפני מן הקלעים, קדשים קלים – בכל הרוואה. אי זהו הרוואה? הרוואה ואינו מפסיק.

ה) באו לנוב וגבעון – הותרו הבמות: קדשי קדשים – נאכלין לפני מן הקלעים, וקדשים קלים – בכל מקום. רבי יודה ורבי שמעון אומרים: בכל הרוואה. אי זהו הרוואה? הרוואה ואינו מפסיק.

(5) פירוש המשנה לרמב"ם זבחים י"ד:ה'

הגלגל לא היה בו בית בנוי, אלא היה המשכן עצמו שהיה במדבר. אבל כיון שהלשון באסור הבמות נאמר תלוי במחנה והוא אמרו אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה, ועשה טעם הדבר למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זבחים על פני השדה וזה הוא אסור הבמות, הרי עם חסול המחנות וכניסתם לארץ כלומר ארץ כנען והוא בזמן היותם בגלגל נסתלק הלאו הזה ונשאר ההתר שאם רוצה להקריב בבמה מקריב כמו שהיה לפני המשכן, כיון שלא נאסר הדבר אלא במדבר במקום שהיו המחנות, הלא תראה אמרו וקדשים קלים בכל מקום כיון שלא היה שם מחנה מוגדר אלא נתפזרו בני אדם בארץ.

(6) ר' עובדיה מברטנורא זבחים י"ד:ה.

באו לגלגל. ולא היה שם בית אלא יריעות המשכן של מדבר.

התרו הבמות. דרמנא אמר אשר ישחט במחנה וכו' ואל פתח אהל מועד לא הביאו, פרט לגלגל שלא היה שם מחנה, שכבר בטלו המחנות והתחילו להיות נפוצים בכל הארץ. ומהאי טעמא נמי קדשים קלים נאכלין בכל מקום, שהרי לא היה שם מחנה כמו שהיה במדבר.

(7) מלאכת שלמה זבחים י"ד:ה.

באו לגלגל. כשעברו את הירדן והוקבע אוהל מועד שם שבע שנים שכבשו ושבע שחלקו: הותרו הבמות. דילפינן ליה מאיש כל הישר בעיניו יעשה: בפירוש ר"ע ז"ל לא היה שם מחנה:

(8) תפארת ישראל יכין זבחים י"ד:ה.

באו לגלגל והעמידו שם המשכן של מדבר להקריב שם על מזבח הנחושת שעשה משרע"ה. אבל הארון שבו הלוחות הביאו לשכם שדר שם יהושע. שם בנו מקדש להארון כמפורש ביהושע ויאסוף ישראל שכמה ויתיצבו לפני האלהים: והותרו הבמות דכתיב אשר ישחט חוץ למחנה. והרי אז כבר פסקו ובטלו המחנות. והתחילו להיות נפוצים בארץ:

(9) מדרש תנאים דברים י"ב:ט.

עד מתי כי לא באתם עד עתה אל המ' ואל הנח' ליתן התר בבמה בין מנוחה לנחלה: נחלה זו שילה:

מנוחה זו ירושלים שנ' זאת מנוחתי עדי עד דברי ר' שמעון:

ר' יהודה אומ' חילוף הן הדברים:

מיכן אמ' עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות משהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים שנ' ואל פתח אהל מועד לא הביאו קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים קדשים קלים בכל מחנה ישראל:

באו לגלגל הותרו הבמות שהרי הוא אומ' (שם ג) אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה ואומ' (שם ה) למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זב' על פני השדה כל זמן שהן שרויין במחנות יהיו אסורין נסתלקו המחנות הרי הן מותרין: קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים קדשים קלים נאכלים בכל מקום שלא היה שם מחנה מיוחדת:

(10) רש"י דברים י"ב:ח

לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה – מוסב למעלה על: כי אתם עוברים וגו' – כשתעברו את הירדן מיד אתם מותרין להקריב בבמה, כל ארבע עשרה שנה של כיבוש וחילוק.

(11) ירושלמי מגילה א' י"א [עב ע"ג]

תני: אמר רבי יהודה: כל מה שהציבור מקריב באוהל מועד שבמדבר הוא מקריב באוהל מועד שבגלגל. מה בין אוהל מועד שבמדבר לאוהל מועד שבגלגל? אוהל מועד שבמדבר לא היה לו היתר במה, אוהל מועד שבגלגל היה לו היתר במה. ובמתו בראש גגו ואין מקריב עליה אלא עולה ושלמים בלבד. וחכמים אומרים: כל מה שהציבור והיחיד מקריבין באוהל מועד שבמדבר מקריבין באוהל מועד שבגלגל. מה טעמא דרבי יודה? לא תעשו בגלגל ככל אשר אנחנו עושים פה היום. מה תעשו שם? דבר שהוא בא לידי ישרות. ואי זו זו? זו עולה ושלמים. מה טעמון דרבנן? במקום איש כל הישר בעיניו יעשה, לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום. ומה תעשו שם? דבר שהוא בא לשם ישרות. ואי זו זו? זו עולה ושלמים.

(12) ירושלמי מגילה א' י"ב [עב ע"ד]

לאחד שעשה לו חבילה והיה נינח בה. כך באוהל מועד נאסרו הבמות, בגלגל הותרו הבמות. בשילה נאסרו הבמות, בנוב ובגבעון הותרו הבמות. בירושלם נאסרו הבמות. למלך שאמר לעבדו: אל תשתה יין לא מטבירא ולא מקיסרין ולא מציפורין, הא בינתיים – מותר. כך באוהל מועד עשו ארבעים חסר אחת. בגלגל עשו ארבע עשרה: שבע שכיבשו ושבע שחלקו. בשילה עשו שלש מאות וששים ותשע. בנוב ובגבעון עשו חמשים ושבע: שלש עשרה בנוב וארבעים וארבע בגבעון. ובירושלם עשו בבנין הראשון ארבע מאות ועשר ובבנין האחרון ארבע מאות ועשרים. לקיים מה שנאמר: גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון.

(13) זבחים קיד ע"א – ע"ב

מאי טעמא דרבי שמעון. אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש דאמר קרא לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום אמר להו משה לישראל כי עייליתו לארץ ישרות תקריבו חובות לא תקריבו. וגלגל לגבי שילה מחוסר זמן הוא וקאמר להו משה לא תעשון.

אמר רבי ירמיה לרבי זירא אי הכי מילקי נמי לילקי אלמה אמר רבי זירא הכתוב נתקו לעשה. הני מילי לרבנן לרבי שמעון הכי נמי.

רב נחמן בר יצחק אמר פנים דגלגל לגבי שילה כחוש דמי.

(14) שמות כ:כא

מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזִבְחֶת עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלֹמֶיךָ אֶת-צֹאנְךָ וְאֶת-בָּקָרְךָ
בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת-שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ:

(15) ויקרא יז, א-ט

וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו וְאֶל כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-עָוָה
ה' לֵאמֹר: אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ-כֶשֶׂב אוֹ-עֵז בַּמִּחְנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנֶה:
וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן לַה' לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה' דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וּנְכַרְתָּ
הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: לִמְעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל-פְּנֵי הַשֹּׁדֶה וְהֵבִיִּי־אֶם
לַה' אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל-הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ וְזָבְחוּ שְׁלָמִים לַה' אוֹתָם: וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת-הַדָּם עַל-מִזְבַּח ה' פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וְהַקְטִיר הַחֵלֶב לְרִיחַ נִיחֹחַ לַה': וְלֹא-יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת-זִבְחֵיהֶם לְשַׁעֲרֵים אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת
עוֹלָם תִּהְיֶה-זֹאת לָהֶם לְדוֹרָתָם: וְאֵלֶּהם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן-הַגֵּר אֲשֶׁר-יָגוּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר-יַעֲלֶה
עֲלֶה אוֹ-זֹבַח: וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיִּי־אֹנֹו לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ לַה' וּנְכַרְתָּ הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוֹ:

(16) דברים יב, ו-יט

לֹא תַעֲשִׂיזוּן כָּל אֲשֶׁר אֶנְחֶנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל-הַיִּשָּׁר בְּעֵינָיו: כִּי לֹא-בִאתֶם עַד-עַתָּה אֶל-הַמְּנוּחָה וְאֶל-
הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ: וְעַבְדְּתֶם אֶת-הַיִּדּוֹן וּיִשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהִנִּיחַ
לָכֶם מָכָל-אִיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וּיִשְׁבַּתֶּם-בְּטָח: וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר ה' אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה
תָּבִיאוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַעֲוָה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשֵׂוֹתֵיכֶם וְתִרְמַת יִדְכֶם וְכֹל מִבְּחָר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר
תִּדְּרוּ לַה': וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהֹתֵיכֶם וְהָלֹו אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיכֶם כִּי
אֵין לוֹ חֵלֶק וְנִחְלָה אֶתְכֶם: הַשְׁמַר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה: כִּי אִם-בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר
ה' בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַעֲוָה: רַק בְּכָל-אוֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאִכְלֹת בָּשָׂר
בְּבִרְיַת ה' אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יֹאכְלֻוּ כַּעֲבִי וְכֹאֵל: רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל-
הָאֶרֶץ תִּשְׁפְּכֻהוּ כַּמַּיִם: לֹא-תוֹכֵל לֵאכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ מֵעַשָׂר דָּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֹת בָּקָרְךָ וְצֹאנְךָ וְכֹל-נְדָרֶיךָ
אֲשֶׁר תִּדְּר וְנִדְּבַתִּיךָ וְתִרְוַמַת יָדְךָ: כִּי אִם-לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיךָ תֹאכְלֻהוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר ה' אֱלֹהֵיךָ בּוֹ אֹתָהּ וּבְנֶךָ
וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהָלֹו אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וּשְׂמַחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיךָ בְּכָל מִשְׁלַח יָדְךָ: הַשְׁמַר לָךְ פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-
הָלֹו כָּל-יָמֶיךָ עַל-אֲדָמְתְּךָ:

הגלגל

(17) יהושע ד, א-ח

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־הַגּוֹי לַעֲבֹד אֶת־הַיָּדֶן וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: קָחוּ לָכֶם מִן־הָעֵם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אַנְשִׁים אִישׁ־אֶחָד מִשִּׁבְט: וַעֲזוּ אוֹתָם לֵאמֹר שְׂאוּ־לָכֶם מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיָּדֶן מִמַּצֵּב רִגְלֵי הַכֵּהָנִים הַכֵּין שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַבְנִים וְהַעֲבַרְתֶּם אוֹתָם עִמָּכֶם וְהִנַּחְתֶּם אוֹתָם בְּמַלּוֹן אֲשֶׁר־תִּלְּנוּ בּוֹ הַלַּיְלָה: וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ אֶל־שְׁנַיִם הָעֶשְׂרִי אִישׁ אֶשֶׁר הַכֵּין מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ־אֶחָד מִשִּׁבְט: וַיֹּאמֶר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ עֲבְרוּ לִפְנֵי אֲרוֹן ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶל־תּוֹךְ הַיָּדֶן וְהָרִימוּ לָכֶם אִישׁ אֶבֶן אֶחָד עַל־שִׁכְמוֹ לְמִסְפַּר שְׁבֻטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל: לְמַעַן תִּהְיֶה זֹאת אוֹת בְּקִרְבְּכֶם כִּי־יִשְׁאַלּוּ בְּנֵיכֶם מִחַר לֵאמֹר מָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לָכֶם: וְאָמַרְתֶּם לָהֶם אֲשֶׁר נִכְרְתוּ מִיַּמִּי הַיָּדֶן מִפְּנֵי אֲרוֹן בְּרִית־ה' בַּעֲבֹר בַּיָּדֶן נִכְרְתוּ מִי הַיָּדֶן וְהָיוּ הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לְזִכְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד־עוֹלָם: וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ וַיִּשְׂאוּ שְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה אַבְנִים מִתּוֹךְ הַיָּדֶן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵי־יְהוֹשֻׁעַ לְמִסְפַּר שְׁבֻטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבִרוּם עִמָּם אֶל־הַמַּלּוֹן וַיִּנָּחוּם שָׁם:

(18) יהושע ד, יט-כד

וְהָעֵם עָלוּ מִן־הַיָּדֶן בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן וַיַּחֲנוּ בְּגִלְגָּל בְּקֶצֶה מִזְרַח יְרִיחוֹ: וְאֵת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקְחוּ מִן־הַיָּדֶן הָקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָּל: וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲשֶׁר יִשְׁאַלּוּ בְּנֵיכֶם מִחַר אֶת־אֲבוֹתָם לֵאמֹר מָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה: וְהוֹדַעְתֶּם אֶת־בְּנֵיכֶם לֵאמֹר בִּיבִשְׁהָ עֶבֶר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּדֶן הַזֶּה: אֲשֶׁר־הוֹבִישָׁה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶת־מִי הַיָּדֶן מִפְּנֵיכֶם עַד־עֲבַרְכֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֵיכֶם לִיסֻסֹּף אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ מִפְּנֵינוּ עַד־עַבְרָנוּ: לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמִּי הָאָרֶץ אֶת־יְד ה' כִּי חֲזָקָה הִיא לְמַעַן יִדְאֶתֶם אֶת־ה' אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים:

(19) יהושע ה, ב-י

בַּעֲת הַהִיא אָמַר ה' אֱלֹהֵי־יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חֲרֻבוֹת צָרִים וְשׁוּב מִלֹּא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי: וַיַּעֲשֵׂלוּ יְהוֹשֻׁעַ חֲרֻבוֹת צָרִים וַיִּמְלֵךְ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּבְעַת הָעֵרְלוֹת: וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־מַל יְהוֹשֻׁעַ כָּל־הָעָם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם הַזֵּכָרִים כָּלֹו אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִתּוֹ בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בִּצְאָתָם מִמִּצְרַיִם: כִּי־מָלִים הָיוּ כָל־הָעָם הַיֵּצֵאִים וְכָל־הָעָם הַיִּלְדִּים בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בִּצְאָתָם מִמִּצְרַיִם לֹא־מָלוּ: כִּי־אֲרָבָעִים שָׁנָה הָלָכוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד־תָּם כָּל־הַגּוֹי אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֵּצֵאִים מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה' אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לָהֶם לְבָלְתִּי הָרְאוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לֵאבֹתָם לָתֵת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: וְאֵת־בְּנֵיהֶם הָקִים תַּחְתָּם אוֹתָם מִל יְהוֹשֻׁעַ כִּי־עָרְלִים הָיוּ כִּי לֹא־מָלוּ אוֹתָם בְּדֶרֶךְ: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָל־הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם בַּמַּחֲנֶה עַד חִיּוֹתָם: וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גִּלּוֹתִי אֶת־חֲרַפְתָּ מִצְרַיִם מֵעַלֵּיכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וַיַּחֲנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בָּאָרְבָּעָה עֶשְׂרִי יוֹם לַחֲדָשׁ בַּעֲרֵב בְּעֵרְבוֹת יְרִיחוֹ:

(20) יהושע ט, ג-י

וַיִּשְׁבִּי גִבְעוֹן שְׁמֵעוֹן אֶת־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לִירִיחוֹ וְלָעִי: וַיַּעֲשׂוּ גִסְתֵּי־הַמָּה בַּעֲרָמָה וַיִּלְכוּ וַיַּצִּטִּדּוּ וַיִּקְחוּ שָׁקִים בָּלִים לַחֲמוּרֵיהֶם וְנֹאדוֹת וַיִּן בָּלִים וּמִבְקָעִים וּמִצְדָּרִים: וַנַּעֲלוֹת בָּלוֹת וּמִטְלָאוֹת בְּרָגְלֵיהֶם וּשְׁלֻמוֹת בָּלוֹת עֲלֵיהֶם וְכָל לֶחֶם צִידָם יָבֵשׁ הָיָה נִקְדָּים: וַיִּלְכוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּל וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו וְאֶל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאָרֶץ רְחוֹקָה בָּאֵנוּ וְעַתָּה בְּרַתּוֹתֵנוּ לָנוּ בְּרִית:

(21) יהושע י, ה-ט

וַיֹּאסְפוּ וַיַּעֲלוּ חֲמִשָּׁתוֹ מַלְכֵי הָאֲמֹרִי מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם מֶלֶךְ חֶבְרוֹן מֶלֶךְ יֶרֶמוֹת מֶלֶךְ לָכִישׁ מֶלֶךְ עֶגְלוֹן הֵם וְכָל־מַחֲנֵיהֶם וַיַּחֲנוּ עַל־גִּבְעוֹן וַיִּלָּחֲמוּ עֲלֶיהָ: וַיִּשְׁלַחוּ אֲנָשִׁי גִבְעוֹן אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגָּלְגָל לֵאמֹר אֶל־תִּרְרָ יָדְיךָ מֵעַבְדֶּיךָ עֲלֵה אֵלֵינוּ מִהֲרָה וְהוֹשִׁיעָה לָנוּ וְעֲזֹרְנוּ כִּי נִקְבְּצוּ אֵלֵינוּ כָּל־מַלְכֵי הָאֲמֹרִי יֹשְׁבֵי הָהָר: וַיַּעַל יְהוֹשֻׁעַ מִן־הַגָּלְגָל הוּא וְכָל־עַם הַמִּלְחָמָה עִמּוֹ וְכָל־גִּבּוֹרֵי הַחֵיל:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־תִּירָא מֵהֶם כִּי בִידְךָ נִתְּנִים לֹא־יַעֲמֹד אִישׁ מֵהֶם בְּפָנֶיךָ: וַיָּבֹא אֱלֹהִים יְהוֹשֻׁעַ פֶּתָאִם כָּל־הַלַּיְלָה עֲלֵה מִן־הַגָּלְגָל:

(22) יהושע י, מו

וַיֵּשֶׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגָּלְגָל:

(23) שמ"א ז, טז-יז

וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית־אֵל וְהַגָּלְגָל וְהַמִּצֵּפָה וְשָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה: וַתִּשְׁבְּתוּ הָרִמָּתָה כִּי־שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שָׁפַט אֶת־יִשְׂרָאֵל וּבֶן־שָׁם מִזְבַּח לָהּ:

(24) דברים יא, כט-ל

וְהָיָה כִּי יֵבֵאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנִתְּנָה אֶת־הַבְּרָכָה עַל־הָהָר גִּרְזִים וְאֶת־הַקִּלְלָה עַל־הָהָר עֵיבָל: הֲלֹא־הִמָּה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דָרֶךְ מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ בָּאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּעֶרְבָה מִן־הַגָּלְגָל אֵצֶל אֵלוֹנֵי מִרְיָה:

(25) דברים כז, א-ח

וַיְצַו מֹשֶׁה וְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָעָם לֵאמֹר שְׁמוֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה אֶתְכֶם הַיּוֹם: וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבֹרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־ה' אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ וְהִקְמַתָּ לָךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשָׁדַת אוֹתָם בְּשִׁיר: וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֶבֶר לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְנֶה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבֶּשׁ כְּאִשֹּׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵי־אֲבֹתֶיךָ לָךְ: וְהָיָה בְּעַבְרָתְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תִּקְיֹמוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהָר עֵיבָל וְשָׁדַת אוֹתָם בְּשִׁיר: וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרוֹז: אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶנָּה אֶת־מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַה' אֱלֹהֶיךָ: וּזְבַחַת שְׁלָמִים וְאִכְלַת שֶׁם וְשִׁמַּחַת לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ: וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בָּאֵר הַיָּטֹב:

(26) שמ"א י, ז-ח

וְהָיָה כִּי תִבְנֶנָּה הָאֵלֶּה לָךְ עֲשֵׂה לָךְ אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ כִּי הָאֱלֹהִים עִמָּךְ: וַיִּרְדֹּת לִפְנֵי הַגָּלְגָל וְהִנֵּה אֲנִכִּי יָרַד אֵלֶיךָ לַהֲעֵלֹת עֹלֹת לְזִבְחָ וּזְבַחֵי שְׁלָמִים שְׁבַעַת יָמִים תִּוָּחַל עַד־בּוֹאִי אֵלֶיךָ וְהוֹדַעְתִּי לָךְ אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:

(27) שמ"א יא, יד-טו

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לָכוּ וְנִלְכֶה הַגָּלְגָל וְנַחֲדֹשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה: וַיֵּלְכוּ כָּל־הָעָם הַגָּלְגָל וַיִּמְלְכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי ה' בְּגִלְגָל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי ה' וַיִּשְׁמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מָאוֹד:

(28) שמ"א טו, כא

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רִאשִׁית הַחֶרֶם לְזִבְחָ לַה' אֱלֹהֶיךָ בְּגִלְגָל:

(29) הושע יב, יב

אִם־גִּלְעָד אֶנּוּ אֶךְ־שָׂאוּ הָיוּ בְּגִלְגָל שְׂוָדִים וּזְבָחוּ גִם מִזְבְּחוֹתָם כְּגִלְגָלִים עַל תִּלְמֵי שָׂדֵי:

(30) עמוס ד, ד

בָּאוּ בֵּית־אֵל וּפִשְׁעוּ הַגָּלְגָל הִרְבוּ לִפְשָׁעַ וְהִבְיִאוּ לִפְקֹר וּזְבָחִיכֶם לְשִׁלְשֵׁת יָמִים מִעֲשֻׁרֵיכֶם:

(31) ר' דוד צבי הופמן דברים י"ב:ח

בפסוקים ד'-ז' לא נאסר אלא לנהוג כמנהג האומות בנוגע למקומות הפולחן. וכאן מוסיף הכתוב לאסור כל מזבח פרט לנבחר על ידי ה'. כשיבואו אל המנוחה יהיה אסור להם להביא קרבנות "בכל מקום אשר תראה", כלומר בבמות, ואיסור זה פותח במלים "לא תעשון" כמו הקודם (פסוק ד'). מצאנו שבתקופה מאוחרת יותר, החל מזמנו של שמואל, נקראו המזבחות שמחוץ למקום הנבחר בשם "במות". יש לציין כי ביטוי זה אינו נזכר בתורה, וגם זו ראייה גדולה נגד הכופרים המכחישים את אמיתותו של ספר דברים. אמנם עצם הביטוי "במות" נמצא בתורה, אבל רק כלפי במות האלילים, כגון: במות ארנון (במדבר כ"א:כ"ח). במות בעל (שם כ"ב:מ"א), במותיכם (ויקרא כ"ו:ל'). "במות" שנבנו לכבוד ה' ואשר עליהם מקריבים קרבנות לאלהי ישראל, אינן נזכרות בתורה בשם זה. גם בספרים יהושע ושופטים עדיין לא נזכר הביטוי הזה. רק בספר שמואל נזכרת "במה", שהיו מקריבים עליה לה' (שמואל א ט':י"ב, י"ג, ט"ז, כ"ה).

יתכן שמנהג הבמות נתפשט רק בשעה שנשבה ארון העדות, בימי שמואל הנביא, כי הזמן ההוא היה זמן היתר הבמות, כמו שקיבלו רבותינו זכרונם לברכה, וכמו שהארכנו גם כן לבאר ויקרא א עמוד קפג והלאה. בתחילת תקופת מלכות שלמה היו כמה במות בארץ, ובגבעון היתה הבמה הגדולה (מלכים א ג':ג-ד').

אפילו אחרי שנבנה בית המקדש ונאסרו הבמות מן הדיון, מצינו שעדיין היו ישראל מקריבים עליהן, ואפילו תחת מלכות המלכים הצדיקים, דבר הנזכר תמיד לגנאי בספר מלכים (מלכים א ט"ו:י"ד, כ"ב:כ"ד ועוד). רק חזקיה הסיר את הבמות כדי להעמיד מצות התורה על תלה (מלכים ב י"ח:ד') ויאשיהו השמיד לחלוטין את כל הבמות שבכל הארץ (מלכים ב כ"ג:ח' והלאה).

איסור הבמות מתייחס למנהג הנוכחי של בני ישראל. "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום", משמע שבימי משה היו הבמות מותרות; אבל בויקרא יז מוכח שהיו אסורות, שהרי נאמר שם שכל המקריב מחוץ לאוהל מועד חייב כרת. הראב"ע (וכן רבים מן החדשים) רוצה לומר, שאף על פי שנאסרו הבמות, לא שמרו את האיסור כראוי, ואם כן שייך לומר שכל אחד עשה "כל הישר בעיניו". אבל כל הראיות שהביאו לסברה זאת אינן נכונות. הפסוק בויקרא י"ז:ז' אינו מוכיח אלא על התקופה שלפני מתן תורה, שהרי מצות הקרבנות נאמרה בסיני (השוה ויקרא ז':ל"ח).

אי קיום מצות מילה (יהושע ה':ה', ז') לא היתה מחמת עזיבת התורה, שהרי כל העם לא היו מולים, ובודאי לא כל העם עזבו את התורה. גם מן הפסוק עמוס ה':כ"ו אין שום ראייה, כמו שפירשנו בויקרא א קפה. אמנם מוכח מיחזקאל כ שבמדבר לא דקדקו ישראל בכמה מצוות, אבל דווקא שם בפסוק כ"ח נאמר בפירוש שרק עם הכניסה לארץ התחילו להקריב בבמות.

מלבד זאת צודק הרמב"ן בטענתו, שאילו היתה זאת עבירה, לא היה משה רבינו אומר "ככל אשר אנחנו עושים" אלא "ככל אשר עשיתם". אבל גם פירושו של הרמב"ן דחוק. הוא מפרש שבמדבר עשה כל אחד את הישר בעיניו, מפני שאם לא ירצה לאכול שור ושה לא יתחייב להביא קרבן וגם

אינו חייב להביא בכור ומעשר וכדומה, אולם לשון האיסור בפסוק יג: "השמר וגו' בכל מקום אשר תראה", משמע בפירוש, כי השרירות לא היתה אִי־הקרבת הקרבנות, אלא ההקרבה "בכל מקום אשר תראה".

על כן נראה לנו כי המקרא יתפרש כפשוטו על פי ההנחה דלהלן: אמנם שנינו במשנתנו סוף זבחים {י"ד:ה'}, שרק כשבאו לגלגל הותרו הבמות. אבל הרמב"ם בפירוש המשנה שם מפרש, שיסוד ההיתר היה, מפני שנתבטלה ההנחה הקודמת של טעם האיסור. בויקרא יז נאמר רק שאסור להקריב במחנה או מחוץ למחנה, למען "לא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים" (שהיו מצויים לדעתם המוטעית במדבר); אבל כיון שנכנסו ישראל לארץ נושבת ובטל החשש שמא יקריבו לשעירים, לא נזהרו יותר באיסור שחוטי חוץ (השוה פירושנו לויקרא י"ז:ג').

לפי זה מובן מאליו, שעם כיבוש עבר הירדן בטל האיסור שנאמר בויקרא יז. אמנם קבלו רבותינו שרק בגלגל הותרו הבמות, כמו ששנינו במשנתנו, אבל בכל זאת יתכן שגם לפני זה לא נזהרו באיסור הזה, כאשר בטל טעמו. אם כן הביטוי "איש כל הישר בעיניו" יש בו משום נזיפה, אבל בכל זאת אין זאת עבירה חמורה כל כך, כמו שכתוב בויקרא י"ז, רק שיש בזה איסור משום "דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו" (ביצה ה' א).

עוד יש לפרש, כי "היום" מתייחס אל העתיד הקרוב, דהיינו התקופה משבאו לגלגל עד כיבוש וחילוק הארץ. כן מצינו גם למעלה ח'י"ח: "למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה"; וכן (דברים ט'א') "אתה עובר היום את הירדן", וגם שם "היום" הוא העתיד הקרוב. אם כן, כיון שהתורה התירה את הבמות סמוך לעברם את הירדן וכל איש יוכל לעשות "כל הישר בעיניו", היה משה רבינו יכול לומר גם לפני זה: "עושים היום איש כל הישר בעיניו"; "היום" כאן פירושו: "בזמן הזה", כמו שמצינו בהרבה מקומות ש"היום" פירושו "זמן". פירושנו זה כלול בדברי הספרי: "לא תעשו" — צאו ועשו. מכאן אמרו, עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות, משהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים, עד שלא באו לשילה הותרו הבמות משבאו לשילה נאסרו הבמות."

אולם אף על פי שלא נאמר בפירוש בתורה שהבמות הותרו בשום זמן, בכל זאת היו בנידון זה הלכות מקובלות, אשר אותן מניח כקיימות פסוק ח. והרי מצינו הלכות רבות במשנה, בתוספתא, במדרשים ובשני התלמודים על פרטי דיני הבמות, איזה קרבנות היו רשאים להקריב בבמות ומה היה ההבדל בין עבודת הבמות לבין עבודת המשכן. דינים אלה נאספו (אמנם לא בשלמות) ב"משנה למלך" הלכות קרבן פסח פרק א הלכה ג.

יש מרבתינו שאומרים, שעם חורבן בית המקדש חזרו הבמות להיתרן (מגילה י'; השוה תוספות מכות י"ט. ד"ה ואי). אמנם ההלכה לא נפסקה כן (השוה משנה תורה להרמב"ם הלכות בית הבחירה

פרק א הלכה ג ופרק ו הלכה ט"ו), אבל יתכן שיהודי מצרים הסתמכו על דעה זאת והקריבו קרבנות בארץ מצרים אחרי חורבן בית ראשון, כמו שמוכיחים שרידי הפפירי שנמצאו בזמן האחרון. עוד יש לדעת, כי גם בשעת היתר הבמות היה קיים ריכוז מסויים של עבודת הקרבנות, כי קרבנות ציבור לא היו רשאים להקריב אלא ב"במה הגדולה", הנקראת גם "במת ציבור", שהיתה בגלגל, נוב וגבעון (יהושע ה':י', שמואל א כ"א:ז', מלכים א ג':ד'). מצינו שגם בענינים אחרים נחשבת הבמה הגדולה לעיקר על פי ההלכה (השוה תוספתא זבחים פרק יג; מגילה ט': ומשנה למלך הנ"ל). כיון שהיתה קיימת במה גדולה, אנחנו צריכים לתת טעם, מפני מה התירה התורה במות יחיד. רבי שמשון ב"ר רפאל הירש סבור, כי מקום הבמה הגדולה לא היה עדיין המקום אשר בחר ה'. עוד יש לומר, כי הטעם הנזכר כאן במקרא היה גם הוא נימוק גדול, כי לא באו עד הזמן ההוא אל המנוחה ולא רצה השי"ת לבחור במקום אשר ישכן שמו שם אלא כאשר יבואו ישראל לחלוטין אל המנוחה.

הדרן עלך מסכת זבחים והדרן עלך